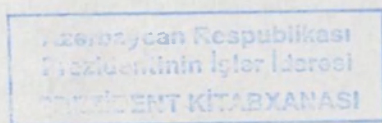

Mirzə Mehdi xan Astarabadi

**Cahanı fəth edən
Nadirin tarixi**

Bakı-2023

AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun
Elmi Şurasının 19 yanvar 2023-cü il tarixli iclasının
1 №-li qərarı ilə çap olunur

Elmi redaktoru: Rəna Məmmədova
t.ü.f.d. dosent

Elmi məsləhətçilər: Teymur Kərimli
akademik
Tahirə Həsənzadə
t.ü.e.d., dosent

Fərcadan
tərcümə edən: İbrahim N. Quliyev
f.ü.f.d., dosent

Mirzə Mehdi xan Astrabadi. *“Cahanı fəth edən Nadirin tarixi”*. 1 hissə. Bakı. ADPU-nəşriyyatı. 2023. 198 s

Mirzə Mehdi xan Astrabadi nəhəng Əfşarlar imperiyasının yaradıcısı, böyük fəth Nadir Şah Əfşarın tarixçisi olmuş, əksər hərbi yürüşlərdə onu müşayiət etmişdir. Onun bir sıra əsərləri artıq dilimizə çevrilmiş, tarixçilərin istifadəsinə verilmişdir. Mirzə Mehdi xan Astrabadinin “Cahanı fəth edən Nadirin tarixi” əsərində Nadir şahın hərbi-siyasi, sosial-iqtisadi sahədə islahatları, qonşu ölkələrlə diplomatik münasibətləri öz əksini tapmışdır. “Cahanı fəth edən Nadirin tarixi” Azərbaycan tarixini araşdıran mütəxəssislər və ümumiyyətlə, tarixlə maraqlananlar üçün qiymətli mənbədir.

© İbrahim N. Quliyev
© Rəna M. Məmmədova

Mündəricat

Elmi redaktordan.....	3
Müqəddimə.....	13
Mir Veysin qarşিদurması.....	16
Əbdəli əfqanlarının yürüçü və Herat toqquşmasından ibarət olan bir hadisə.....	18
Bir başqa üsyan Astarabadın Sainxanı türkmənlərinin üsyani.....	20
Digər üsyan Dağıstanda Ləkziyə üsyani və Şirvan hüdudlarındakı silahlı qarşিদurma.....	21
Bir başqa üsyan və itaətsizlik Sistanlı Məlik Mahmudun adı ilə bağlıdır.....	22
Mahmud Gəlicainin hekayəsinin tamam olması, onun Kirman və İsfahana gəlməsi.....	24
Rusların Gilan sərhədində qələbəsi.....	29
Rumiyyənin Azərbaycan məntəqələrini istila etməsi və oralara hakim olması.....	31
Rum paşalarının əfqan Əşrəflə müharibəsinin və cənnətməkan xaqanın işinin sonunun bəyanı haqqında söhbət.....	33
İrənin tənəzzül dövründə şahzadəlik iddiası ilə özbaşınalıq edən bir neçə şəxsin tarixçəsi.....	34
Birinci belə bir şəxs Bəxtiyari tərəflərindən, Kərani tayfasından olan Səfi Mirzə adlı bir nəfər.....	34
Digər biri Seyid Əhməd müqəddəs Məşhədin mütəvəllisi (ziyərət gahın başçısı) Mirzə Davudun nəvəsi olmuşdur.....	35
Digəri rəfsəncanlı Səfi Mirza Sani adı ilə məşhur olan Məhəmmədəli adlı şəxslə bağlıdır.....	36
Daha bir yalançı şahzadə isə Seyid Hüseyn adlı bir qələndər olmuşdur.....	37

Digər bir şəxs Şəmilminə tərəfdən idi.....	37
Digər bir şəxs - Zeynal adlı qələndər idi.....	38
Cənab Nadirin nəşəbi və təvəllüdü haqda qısa məlumat.....	39
Cənab haqqın iradəsi ilə arzularına çatan Nadirin fəaliyyətinin başlanğıcı haqqında.....	41
Müqəddəs ulduzun müzəffər mövkəbinin müqəddəs torpağa diqqət etməsinin səbəbi barədə.....	45
Cənab haqqın yardımını ilə Nadir həzrətlərinin Sistanlı Məlik Mahmud ilə müharibəsinin şərhini.....	47
Zəfərpərvər qolun gücü ilə Yıngi və digər Əbivərd qalalarının fəthinin bəyanı.....	49
Rzaquluxanın şah sarayı tərəfindən Xorasan sərdarlığı əmiri vəzifəsinə təyin edilməsi və onun işinin sonunun bəyanı.....	54
Məhəmməd xan Türkmənin sərdarlığı, Məlik Mahmudun şahlıq iddiası və onun Nadir həzrətləri ilə müharibəsinin bəyanı.....	58
Sərəxs olkası hadisələrinin bəyanı.....	65
Quzğanın mühasirəsi, Mərv tatarlarının tənbeh edilməsi və o dövrün hadisələrinin bəyanı.....	67
Əlahəzrət Şah Təhmasibin Məlik Mahmud ilə müharibə məqsədi ilə Xəbəşana tərəf yollanması və cənab Nadirin şahın dəstəsinə daxil olması və o dövrün digər hadisələrinin bəyanı.....	71
Fətəlixan Qacarın xalığı-kərgarın qəzasından qətli yetirilməsi qəziyyəsinin bəyanı.....	75
Qadiri-sübhənin inayəti ilə fəzilət nişanlı müqəddəs torpaqların fəthinin bəyanı.....	77
Nadir cənablarının Xəbəşana getməsi və o dövrdə baş verən hadisələrin bəyanı.....	80

1139-cu hicri ilə müvafiq olan humayunfal göy ili hadisələrinin zikri.....	85
Üfüqlər hökmdarı qəzəbli qəhrəmanın işarəsi ilə Məlik Mahmud və Məlik İshaqın qətlə yetirilməsinin bəyanı.....	88
Cahangir mövkəbinin Qain hüdudlarına hərəkət etməsi, Hüseyin Sultanın tənbehi və Sənqan məntəqəsinin müharibəsinin keyfiyyətinin şərhini.....	89
Piçi ilə müvafiq hicri 1140-cı ilin hadisələrinin bəyanı və o ilin qalib Novruzunu.....	94
Gərmixan adlanan yerdə İbrahimxanla türkman kürdlərinin müharibəsi keyfiyyətinin bəyanı.....	99
Astarabad üsyanı və Zillullah həzrətinin o istiqamətdə hərəkəti və zaman xədivinin qəhr qılıncı ilə Zülfüqarxanın qətlə yetirilməsinin bəyanı.....	101
Taxaquy ili (toyuq ili) 1141-ci hicri ilin qələbəli Novruz hadisələrinin şərhini.....	104
Əbdəli tayfasının əhvalının zikri və onların istilasının hazırlığının təhlili.....	105
Əşrəf Gəlicəinin İsfahandan Xorasanə hərəkətinin bəyanı və onunla Zillullah həzrətləri arasında Mehmandust çayı kənarında müharibə və onun məğlubiyyəti.....	112
Səridərrixar müharibəsi və əfqan Əşrəfin şövkət bayrağının ikinci dəfə yerə salınmasının bəyanı.....	117
Murçexort müharibəsi və əfqanların üçüncü dəfə məğlub olmalarının şərhini.....	119
İsfahanın fəthi və valanın ali mövkəbinin bu cənnət şəhərinə daxil olmasının bəyanı.....	123
Humayun bayrağının Şiraza yönəlməsi, Zərqan müharibəsinin mahiyyəti, əfqan Əşrəfin məğlubiyyəti	

və qaçışı, o gözəl məntəqənin fəthinin bəyanı.....	126
Nadirin Şiraz və İsfahanda qaldığı günlərdə baş vermiş hadisələrdən.....	130
1142-ci fəxrəndə fal ilə mütabiq olan it ili hadisələrinin bəyanı və bu ilin qalib Novruzunun bəyanı.....	132
Başı uca xədivin Rumiyyə ilə müharibəsinin bəyanı və Nəhavəndin fəthi.....	135
Cənab haqqın yardımı ilə Həmədan və Kirmanşahın fəth edilməsinin şərhı.....	136
Müzəffər mövkəbin işrət gətirən Təbrizə sarı hərəkəti və o həzrətə Əşrəf Gəlicainin qətl xəbərinin çatmasının şərhı.....	140
Rumlarla müharibə, əziz Allahın təsdiq və yardımı ilə Dəmdən qalasının, Marağa və Təbrizin fəthinin bəyanı.....	142
Herat əfqanlarının müqəddəs torpaqlara gəlməsi və İbrahim xanın məğlubiyyətinin şərhı.....	147
Müzəffər mövkəbin əfqanları cəzalandırmaq məqsədi ilə Azərbaycandan Xorasana səfər etməsinin bəyanı.....	151
Məsud kövkəbənin müqəddəs Məşhədə daxil olması və orada dayandığı günlərdə baş verən hadisələrin bəyanı.....	155
1143-cü hicri ilində Tunquz ilinə müvafiq at meydanında mübarək bayrağın qaldırılması, müzəffər və aydınladan mövkəbin Herata sarı hərəkəti və həmin ilin qələbəli Novruzunu.....	159
Fərah darülrifahının müqəddəmatı və onun ətrafında vəziyyətin şərhı.....	168
Zəmanə xədivinin hökmü ilə Allahyar xanın Herat əyalətinə başçı təyin edilməsi.....	171
Allahyar xanın tüğyan (həddini aşması) və	

müharibəsinin şərhı.....	174
Kəbutər xan istiqamətində müharibə və fəth hadisəsinin şərhı.....	176
Obe qalasının əfqanlar tərəfindən alınmasının şərhı.....	177
Herat dar üs-səltənənin fəthi və əfqanların işinin sona yetirilməsinin şərhı.....	178
Fərah hadisələrinin sonu və Allahın yardımı ilə oranın fəth edilməsinin şərhı.....	180
Şah Təhmasibin İrəvan qalası yanına getməsi və məqsədə çatmadan oradan qayıtmasının şərhı.....	183
Şah Təhmasibin Osman dövlətinin başçıları ilə sülh bağlaması və bu sülhün həzrət Zillullah tərəfindən ləğv edilməsinin şərhı.....	188
Mübarək həzrətin İran vilayətlərinə bəlağətli katiblərin qələmləri ilə yazılan şah fərmanının şərhı.....	189

Hörmətli oxucu,

“Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 18-ci və 19-cu maddələrinə uyğun olaraq müəlliflik hüququnun qorunması məqsədilə əsərin tam mətni ilə Kitabxananın oxu zalında tanış ola bilərsiniz.

